

ÒPERA NOVA = DÈFICIT GREU

Fa temps que les pors i els recels que acompanyaven la música contemporània s'han esvanit. No del tot, però sí en la franja més activa de públic i programadors. Una nova sensibilitat ha començat a imposar-se, més oberta i crítica alhora, i la mateixa feina dels compositors ha evolucionat a posicions cada vegada més atractives i interessants. La internacionalització del mercat de la música obliga a posar el llistó molt alt, cosa que constitueix sens dubte un dels factors més estimulants del moment. Catalunya s'ha convertit, per altra part, en un espai ric en joves i no tan joves dramaturgs-llibretistes que no paren de presentar noves propostes, moltes de les quals comencen també a viatjar per l'estranger.

Com és, doncs, que havent-hi bons compositors i nous i originals dramaturgs, no es fa més òpera nova? Les raons són moltes i variades. Exposaré les que em semblen més evidents. D'entrada, la poca consciència que hi ha, tant per part dels responsables polítics i culturals, com del mateix públic, de la importància que té l'òpera de nova creació, capaç d'expressar la complexitat interdisciplinària d'avui en dia. Una importància que a Europa i als Estats Units fa anys s'ha entès i assumit. No crec que hi hagi masses dubtes en afirmar que al capdamunt de la piràmide de les arts, tant plàsiques com musicals i escèniques, s'hi situï avui l'òpera. Es tracta d'una evidència i d'una situació que, no obstant això, no acaba de donar els fruits desitjables a causa del segrest que l'òpera pateix per part dels poders polítics i del conservadorisme congènit al públic europeu. I malgrat aquesta rêmora del control a la que està sotmesa, l'òpera nova s'obre camí a Europa amb propostes molt sovint impactants, innovadores i plenes d'interès.

La prova més clara és la crida que es fa als directors d'escena més originals i agosarats per presentar els vells títols del repertori sota noves òptiques que acullin la complexitat tant estètica com simbòlica del món d'ara. Però quan es pregunta a aquests mateixos directors pels seus desitjos més íntims, la majoria diuen que és fer òpera nova. Està bé regirar la tradició i poder gaudir de títols i partitures genials amb estètiques actuals, però si el que es demana és novetat i sobretot, complexitat, per què no atrevir-se a escriure noves partitures amb idees i llibrets d'ara? Evidentment, la majoria dels teatres d'òpera més importants d'Europa ho fan. I Alemanya en primer lloc, el país més obert i sensible al gènere.

A casa nostra, dues pors frenen als programadors i directors artístics: la por a la taquilla i la por a la desafecció del públic majoritàriament conservador. Dues pors sostingudes sobretot pel control polític del que depenen aquests teatres, que d'una banda exigeix resultats econòmics com si en comptes d'òpera i cultura venessin samarretes, i de l'altra imposa quotes patriòtiques a la nova creació. "Que els creadors siguin d'aquí!" I mentrestant, diversos compositors catalans i espanyols veuen com les seves obres són estrenades per teatres d'òpera d'Alemanya, que apliquen amb una radicalitat exemplar el principi europeu de la no exclusió.

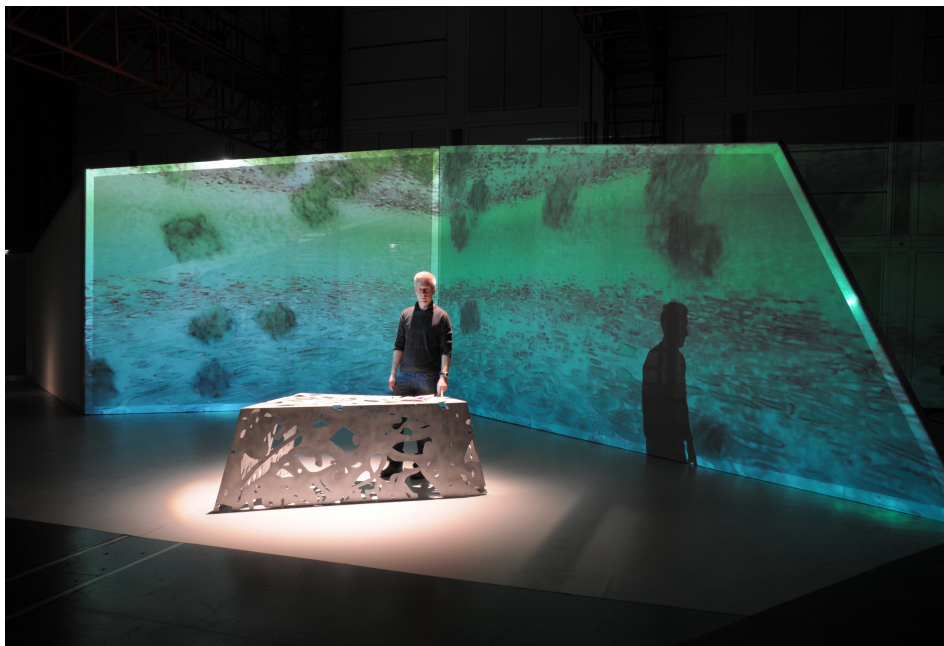
En el cas del Liceu, Joan Matabosch ha mostrat la seva valentia i decisió apostant per títols a vegades difícils, postes en escena avançades, i pels autors i directors d'aquí i d'arreu. Però la impressió que ens arriba és que si no fa més, és perquè no li deixen. Una pena, perquè tant els seus avalats coneixaments, reconeguts a tot el món, com la seva capacitat de risc estan ben demostrats: n'és un exemple la valenta aposta per Enric Palomar amb l'obra "La Cabeza del Bautista", estrenada en l'anterior temporada, així com la decisió de programar una òpera de cambra del jove compositor català Hèctor Parra aquest novembre.

Què impideix que en comptes d'una òpera nova cada quatre anys, la periodicitat sigui anual? I perquè no aprendre la lliçó dels alemanys i obrir-se als creadors de fora? Així ho han fet sempre els teatres d'òpera més importants, i la fama de Gerard Mortier procedeix d'haver incorporat a noms d'arreu del món, sense por a la procedència ni a la iconoclàstia.

El risc és perfectament assumible i les conseqüències serien notables: a més a més de situar Barcelona al mapa mundial de la creació lírica –insisteixo, la punta de llança de la nova creació artística contemporània–, el públic s'aniria acostumant a les noves sonoritats musicals i el llistó local dels creadors pujaria al nivell desitjable. Una altra causa del nostre dèficit és el menyspreu que se sol mostrar envers les modalitats petites i cambrístiques del gènere líric. Quan aquí es parla d'òpera, tothom mira el Liceu i els noms de Verdi i de Wagner. Un error que, per desgràcia, també s'extén a alguns creadors. I no parlem dels polítics, per a molts dels quals tot allò que no sigui la caixa de ressonància dels gran escenaris, els són a despropòsit o directament a teatre pobre. I tanmateix, és en el petit format on es troba el camp idoni per a l'experimentació i la posta en solfa de nous creadors, que necessiten medir les seves forces amb obres de curta durada.

Al nord d'Europa, s'ha creat un ric teixit de programadors, companyies, autors, dramaturgs, teatres, orquestres i demés especialistes del gènere, que s'organitzen en xarxes i constitueixen el camp de cultiu on s'estrenen els creadors amb ganes. Flandes n'és un perfecte exemple. Quants centres d'òpera nova existeixen avui a Catalunya que tinguin connexió amb alguna d'aquestes xarxes o productores? Cap ni una.

S'ignora també sovint la naturalesa de la mida gran. Entrar en aquesta Primera Divisió internacional dels teatres d'òpera és entrar en un món d'unes exigències majúscules, que sovint té més a veure amb la indústria cinematogràfica que amb l'artesania teatral. I malgrat l'òpera segueixi sent una verdadera "artesania de la creació multidisciplinària", una posada en escena de gran format dispara els costos tant cap amunt i belluga una tal quantitat de personal, que s'entén que els encàrrecs es facin amb compta-gotes i s'observin amb lupa. És per aquest motiu encara més essencial l'existència dels passos intermitjos que permetin estrenar-se en aquesta complexitat i assumir-ne les responsabilitats. Els directors d'escena així ho fan. Per què els compositors i dramaturgs-llibretistes no poden tenir els seus espais intermitjos d'entrenament? Que els busquin a Europa..., deuen pensar els nostres polítics.

L'òpera d'Hèctor Parra

Com he dit abans, el Liceu ha arriscat aquest any 2009 amb dues estrenes de compositors catalans. Parlaré de la que tindrà lloc aquest novembre, els dies 27 i 28, al Foyer del Gran Teatre del Liceu : *Hypermusic Prologue, a Projective Opera*, d'Hèctor Parra, un projecte generat pel en aquests moments eclipsat Festival d'Òpera de Butxaca i Noves Creacions. Amb la idea de proposar al jove compositor català resident a París un projecte de nova òpera a partir d'un tema científic, es va iniciar tot un procés que ha desembocat en aquesta obra amb un llibret de la física americana Lisa Randall, autora d'un excitós llibre de divulgació científica sobre la Teoria de Cordes i els espais de múltiples dimensions. Es tracta d'una producció de l'IRCAM francès que compta amb el prestigiós Ensemble Intercontemporain, dirigit per Clement Power. Obra per a soprano i baríton, electrònica i orquestra de cambra, l'estrena a Barcelona és el resultat d'una fructífera col.laboració entre la Fundació Caixa de Catalunya i el Gran Teatre del Liceu, que continuen amb aquesta proposta la iniciada el 2007 amb les dues peces curtes de Ballada presentades també al Foyer del Liceu.

Que no esperi l'espectador una òpera convencional. Aquí no hi trobarà un argument clar ni una narrativitat lineal. La música de Parra, un dels joves compositors europeus més brillants i sol.licitats del moment, demana un públic atent i intel.ligent, obert al nou i al desconegut. La complexitat espacial a través del so i de la imatge, i la superposició de temes, s'aniran desplegant durant la representació, mentre les dues veus, que són i no són personatges, van teixint els diferents espais simbòlics de l'obra. Assistir a aquest concert espectacle és una aventura que té a veure amb la recerca científica i l'estudi del coneixament. Un luxe que els espectadors més atents i desperts no s'han de perdre.

Toni Rumbau

(article publicat a la revista Hamlet, nº0. Arola Editors. Tarragona)
Desembre 2009.